

Utdanningsdirektørens arbeidsutvalg

Svar på innmeldt sak til AU 26.09.2024 - individuelt tilrettelagt opplæring

Vi viser til saken dere meldte inn til AU den 26.09.2024 med tittelen «Ny opplæringslov – individuelt tilrettelagt opplæring § 11-6.»

Sakens bakgrunn

Dere skriver at elever som får individuelt tilrettelagt opplæring etter opplæringsloven (oppl) § 11-6, ofte også har behov for helse- og omsorgstjenester som dere mener kan defineres som personlig assistanse etter oppl. § 11-4 og/eller fysisk tilrettelegging etter oppl. § 11-5. Dere vil vite om elever kan ha rett på all opplæring som individuelt tilrettelagt opplæring etter oppl. § 11-6 (all opplæring etter IOP), i tillegg til å ha rett på personlig assistanse og/eller fysisk tilrettelegging. Dere ønsker en avklaring på hvor grensen mellom disse tre rettighetene i oppl. kap. 11 går, sett opp mot kompetansekrav som stilles for den som skal gi individuelt tilrettelagt opplæring etter oppl. §11-9.

Dere vil også vite hvor terskelen for fritak fra hele- eller deler av opplæringsplikten går i de tilfeller elever ikke er i stand til å motta full opplæring av helsemessige årsaker og har behov for helsehjelp i skoletiden.

Vår vurdering

Retten til individuell tilrettelegging

En elev har rett til individuell tilrettelegging hvis hen trenger det for å kunne delta i opplæringen eller for å få tilfredsstillende utbytte av den. Individuell tilrettelegging kan gis som personlig assistanse (oppl. § 11-4), fysisk tilrettelegging og tekniske hjelpemidler (oppl. § 11-5) og individuelt tilrettelagt opplæring (oppl. § 11-6). Tilrettelegging etter § 11-4, § 11-5 og § 11-6 handler om ulike typer tilrettelegginger, og elevene kan derfor ha rett på all sin opplæring som individuelt tilrettelagt opplæring, og i tillegg ha rett til personlig assistanse og/eller fysisk tilrettelegging og tekniske hjelpemidler.

Det er kun krav om sakkyndig vurdering før det blir fattet vedtak om individuelt tilrettelagt opplæring. Når en elev har rett til både individuelt tilrettelagt opplæring og annen tilrettelegging, må likevel PP-tjenesten se hele tilretteleggingen i en het når de utarbeider sakkyndig vurdering. Hvis en elev har rett til tilrettelegging etter flere av bestemmelsene, skal disse også sees i sammenheng og omfattes av samme vedtak¹. Dette er fordi elevens opplæringstilbud må ses på helhetlig.

Se veiledning om hva det vil si å ha faglig ansvar, hva det vil si å gi individuelt tilrettelagt opplæring og hva det vil si å hjelpe til i Veileder for tilpasset opplæring og individuell tilrettelegging punkt 7.7.

Grensene mellom personlig assistanse, fysisk tilrettelegging og individuelt tilrettelagt opplæring

Tilrettelegging i form av personlig assistanse og fysisk tilrettelegging, handler om å legge til rette forhold rundt eleven, slik at eleven får muligheten til å delta i opplæringen og på den måten få tilfredsstillende utbytte av den. Individuelt tilrettelagt opplæring omfatter den faglige tilretteleggingen, og krever at tilretteleggingen blir gitt av en som oppfyller kompetansekravene etter § 11-9.

For å avklare hvilke type tilrettelegging eleven trenger, må kommunen og fylkeskommunen hente inn relevant informasjon om elevens behov². I noen saker vil kommunen eller fylkeskommunen få nok informasjon gjennom en henvendelse om individuell tilrettelegging eller samtale med foreldrene, eleven og skolen. I andre tilfeller må de gjøre egne undersøkelser og hente inn mer informasjon. Dette kan for eksempel være informasjon fra for eksempel PP-tjenesten, Statped, NAV, BUP eller Habiliteringstjenesten. Hvis tilfellet er omfattet av helselovgivning, må kommunen og fylkeskommunen ha samtykke fra foreldrene eller eleven for å hente inn informasjon.

Hvis det er spørsmål om eleven trenger individuelt tilrettelagt opplæring, må kommunen hente inn sakkyndig vurdering fra PP-tjenesten. Den sakkyndige vurderingen gir blant annet grunnlag for de vurderingene som skal gjøres av elevens tilretteleggingsbehov og hvilke kompetansekrav de som skal gi opplæringen bør ha³.

Vedtaket om individuell tilrettelegging må si noe om hvilke tilrettelegging eleven har rett på, og hva tilretteleggingen innebærer. Dette betyr at vedtaket blant annet må si noe om omfanget av den individuelt tilrettede opplæringen eleven har rett til, hvilken kompetanse den som skal gi opplæringen skal ha, og eventuelt hva den personlige assistansen skal gå ut på.

Individuell opplæringsplan (IOP)

Skolen skal utarbeide en individuell opplæringsplan (IOP) for elever som har rett på individuelt tilrettelagt opplæring. Dette følger av oppl. § 11-10. Det er ikke tilsvarende krav til IOP for elever som kun har rett til personlig assistanse og fysisk tilrettelegging og tekniske hjelpemidler. Skolen bør likevel utarbeide en plan for opplæring i de kompenserende ferdighetene for de elevene som har rett til opplæring i mobilitet og i tekniske hjelpemidler⁴.

Personlig assistanse og helse- og omsorgstjenester

Et vedtak om personlig assistanse skal si noe om hvilke tiltak eleven trenger for å kunne delta i opplæringen og få et tilfredsstillende utbytte av den, se oppl. § 11-4. Med personlig assistanse etter opplæringsloven menes praktisk hjelp og bistand fra en person (assistent) som kan følge med og hjelpe eleven i skolehverdagen. Assistansen kan variere både i omfang og oppgaver og kan for eksempel være hjelp til å følge med i opplæringen, sosiale aktiviteter i friminuttet, kommunikasjon, flytting, bæring av sekk og utstyr, av- og påkledning, måltid og toalettbesøk. En elev kan i tillegg ha rett til personlig assistanse etter helse- og omsorgstjenesteregelverket.

---

² Forvaltningsloven § 17

³ Oppl. § 11-8

⁴ Veileder for tilpasset opplæring og individuell tilrettelegging, punkt 8,1

Hjelp fra en assistent kan regnes som en del av opplæringen i noen sammenhenger og som helse- og omsorgstiltak i andre sammenhenger. Retten til personlig assistanse etter opplæringsloven omfatter imidlertid ikke behandling eller andre helse- og omsorgstjenester.

Nødvendige tjenester fra helse- og omsorgstjenesten mens eleven er på skolen, kan dreie seg om mange ulike tiltak. Ofte vil slike tjenester gis av skolehelsetjenesten, men det kan også være nødvendig med hjelp fra andre deler av kommunens helse- og omsorgstjeneste, f.eks. fra fysioterapeut, eller av spesialisthelsetjenesten.

Når kommunen og fylkeskommunen skal vurdere om tilretteleggingen faller inn under opplæringsloven eller helse- og omsorgstjenesteloven, må de derfor vurdere hvorvidt tilretteleggingen knytter seg til opplæring eller til helse. I noen tilfeller vil grensene være tydelige, mens i andre tilfeller vil grensene være vanskeligere å trekke. Noen momenter som kan ha betydning, er hvorvidt vedkommende som skal gi hjelpen bør ha helsefaglig bakgrunn eller ikke. I slike tilfeller vil tilretteleggingen falle inn under helselovgivning. I mange tilfeller må kommunen og fylkeskommunen gjøre konkrete vurderinger av hvorvidt tilretteleggingen faller inn under opplæringsloven eller helselovgivningen. Kommunen og fylkeskommunen bør se elevens behov i en helhet og komme frem til en løsning der elevens beste er sentralt.

Skolen bør legge til rette for at elever kan motta nødvendig helsehjelp eller andre nødvendige helse- og omsorgstjenester i skoletiden, når det er behov for dette.

Alle elever har rett til et bestemt antall timer i de ulike fagene i samsvar med fag- og timefordelingen. Derfor er det viktig at helse- og omsorgssektoren tar hensyn til dette når de planlegger nødvendig helsehjelp til eleven. Dersom helsehjelpen ikke kan gis utenfor skoletiden, bør den legges til ulike tidspunkter slik at eleven ikke går glipp av de samme fagene hver gang. Dersom eleven har stort fravær, vil dette kunne føre til læreren ikke får et tilstrekkelig grunnlag for å gi halvårsvurdering med karakter eller standpunkt karakter i faget på ungdomstrinnet og i videregående skole.

Fritak fra opplæringsplikten

Det går frem av oppl. § 2-2 tredje ledd at kommunen kan fritta en elev helt eller delvis fra opplæringsplikten hvis hensynet til eleven tilsier det, foreldrene samtykker og det foreligger en sakkyndig vurdering. Delvis fritak fra opplæringsplikten vil innebære at eleven har færre timer opplæring enn det som følger av fag- og timefordelingen. Når eleven får fritak fra opplæringsplikten, vil eleven ha rett til å ta igjen denne opplæringen på et senere tidspunkt.

Det står i forarbeidene⁵ til opplæringsloven at:

Terskelen for fritak er høy og er først og fremst aktuelt der gjennomføringa av opplæringsplikta vil verke urimeleg overfor eleven fordi eleven er alvorleg sjuk eller har monaleg nedsett funksjonsevne og ikkje er i stand til å få opplæring i heimen eller på helseinstitusjon.

Ved fravær på grunn av langvarig sykdom kan opplæringen gis et annet sted enn skolen, for eksempel i hjemmet til eleven.⁶ Det er først når eleven ikke klarer å motta opplæring hverken i hjemmet eller i helseinstitusjon kommunen kan vurdere om eleven skal få fritak. Det er opp til kommunen selv å velge om de vil innvilge fritak, og eleven kan ikke kreve det.

---

⁵ Prop. 57 L (2022-2023) merknader til § 2-2 tredje ledd første punktum

⁶ Prop. 57 L (2022-2023) merknader til § 2-1

Dersom en elev mottar helsehjelp i skoletiden og ikke er fritatt for deler av opplæringsplikten, har ikke eleven rett til å ta igjen disse timene senere.

Vi håper dere har fått svar på deres spørsmål. Vi er i gang med å oppdatere [Veileder for tilpasset opplæring og individuell tilrettelegging | udir.no](#). Vi vil vurdere om det er behov for justeringer knyttet til de spørsmålene dere har tatt opp her.

Vennlig hilsen

Cathrine Børnes
avdelingsdirektør

Serap Helin Hartwig
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent.

Kopi til:

Statsforvalteren i Troms og Finnmark

Postboks 700

Statsforvalteren i Nordland

Statsforvalteren i Trøndelag

Postboks 2600

Statsforvalteren i Møre og Romsdal

Julsundvegen 9, postboks 2520

Statsforvalteren i Vestland

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark

Postboks 2076

Statsforvalteren i Innlandet

Postboks 987

Statsforvalteren i Rogaland

Postboks 56

Statsforvalteren i Agder

Postboks 504

Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus

Postboks 325